

Any acadèmic	2016-17
Assignatura	20210 - Prehistòria II
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	H
Idioma	Català

Identificació de l'assignatura

Assignatura	20210 - Prehistòria II
Crèdits	1,8 de presencials (45 hores) 4,2 de no presencials (105 hores) 6 de totals (150 hores).
Grup	Grup 1, 2S (Campus Extens)
Període d'impartició	Segon semestre
Idioma d'impartició	Castellà

Professors

Professor/a	Horari d'atenció als alumnes					
	Hora d'inici	Hora de fi	Dia	Data d'inici	Data de fi	Despatx
Daniel José Albero Santacreu d.albero@uib.es	16:00	17:00	Dilluns	13/02/2017	14/07/2017	BF-05 Ramon Llull

Contextualització

L'assignatura de Prehistòria II es centra en l'estudi les primeres societats que desenvoluparen estratègies de subsistència basades en la producció d'aliments (agricultura i ramaderia) en el marc geogràfic del Proper Orient i, especialment, d'Europa.

La matèria d'estudi oferirà una àmplia perspectiva sobre la cultura material d'aquest període cabdal en la història de la humanitat sempre amb l'objectiu últim d'oferir les claus essencials per entendre les diferents interpretacions d'aquestes fonts d'estudi i així avançar en el coneixement de les societats humanes del passat.

Els temes centrals que articularan l'assignatura seran, entre d'altres, els canvis mediambientals produïts a l'inici de l'Holocè i la seva percepció per les societats humanes, les estratègies de subsistència desenvolupades per les diferents comunitats, les noves organitzacions socials originades en aquest moment, aspectes en relació al patró d'assentament, espais domèstics i aparició de nuclis urbans, qüestions de gènere en arqueologia, etc. En definitiva, els principals temes que s'estan desenvolupant actualment a l'arqueologia europea que estudia les primeres comunitats neolítiques.

Es tracta d'una assignatura amb un marcat caràcter teòric que persegueix que l'alumnat adquireixi un seguit d'eines conceptuals i metodològiques, a més d'una alta capacitat de reflexió sobre com es construeix el coneixement arqueològic i quals han estat les principals corrents teòriques e interpretatives que han vertebrat a la prehistòria al llarg del temps. D'aquesta manera, s'espera que l'alumnat sigui capaç d'assolir un coneixement significatiu que li permeti aplicar el que ha après a altres àmbits en l'estudi de les societats humanes, sempre a través de l'estudi de la seva cultura material, sense tenir en compte el marc cronològic o geogràfic d'aquestes.

Aquesta assignatura, es realitza després d'una primera assignatura de caràcter introductor que es va impartir al primer curs: Introducció a les comunitats prehistòriques. A la vegada té relació amb l'assignatura de segon curs Prehistòria I que suposa un antecedent temporal en el desenvolupament de la història de la humanitat i on s'expliquen els principals trets dels antecessors i les primeres societats humanes.

Guia docent

Requisits

Recomanables

Al formar part del segon curs del Grau d'Història és important haver superat les assignatures de primer curs de Grau, especialment l'assignatura "Introducció a les comunitats prehistòriques".

També són recomanables:

1. L'hàbit de cercar explicacions multicausals i de diversa naturalesa dels fets històrics, els fenòmens i els comportaments socials.
2. Tenir una bona comprensió lectora, amb una desenvolupada capacitat d'anàlisi, relació i síntesi.
3. Tenir una bona expressió oral i escrita a l'hora d'estructurar el discurs explicatiu.
4. Tenir un nivell d'anglès mínim amb el qual poder llegir un text científic de reduïdes mides (article científic).

Competències

Les competències d'aquesta assignatura queden definides en el pla d'estudis. Entre elles es poden destacar les següents:

Específiques

- * CE1. Llegir i interpretar documents de qualsevol naturalesa que siguin testimoni dels diferents períodes històrics (prehistòria, història antiga, història medieval, història moderna i història contemporània)..
- * CE2. Conèixer els diferents corrents historiogràfics i la bibliografia essencial amb relació a cada un dels períodes històrics citats en l'epígraf anterior..
- * CE4. Elaborar treballs d'iniciació a la recerca, adequats al nivell de grau, amb tècniques científiques. El treball de final de grau, convenientment tutoritzat, s'ha de dirigir molt especialment a aquest objectiu..
- * CE5. Analitzar la situació de les societats humanes en els diversos períodes històrics, les seves relacions amb àmbits geogràfics distints al propi, amb el medi ambient i els recursos materials al seu abast.
- * CE6. Utilitzar el criteri de multicausalitat per entendre, analitzar i explicar els fenòmens històrics i els comportaments de les societats.
- * CE7. Relacionar, a l'hora d'analitzar un tema, una etapa o un problema històrics, fenòmens de diferent naturalesa (polítics, econòmics, socials, culturals, religiosos, etc.)..
- * CE8. Adoptar una perspectiva d'anàlisi destinada a presentar les conseqüències de tot tipus (polítics, econòmiques, socials, culturals) dels fenòmens històrics..
- * CE9. Ser capaç d'exposar de manera coherent, a partir dels criteris de multicausalitat i intel·ligibilitat per a persones no iniciades, la naturalesa, el desenvolupament i les conseqüències dels fenòmens històrics..
- * CE10. Analitzar i valorar l'aportació cultural (material i immaterial) de les diverses societats (espanyoles, europees i extraeuropees) de cada etapa històrica..
- * CE11. Comprendre les relacions establertes entre les societats que des d'àmbits geogràfics i culturals diferents han compartit un mateix espai temporal.
- * CE12. Valorar de manera crítica les diferents realitats socials actuals i del passat a partir de la consciència de pluriculturalitat, de desenvolupament dels drets humans, dels principis democràtics, de la igualtat entre dones i homes, de la solidaritat, de la protecció del medi ambient i de la cultura de la pau i accessibilitat

Guia docent

universal per persones amb discapacitat. Aquesta competència es considera quasi transversal i, per tant, present en els continguts de les matèries que assumeixen aquesta competència..

Genèriques

- * CG1. Distingir, entendre i ser capaç d'explicar els grans períodes cronològics en què es divideix la història universal (prehistòria, història antiga, història medieval, història moderna i història contemporània), la raó de ser d'aquesta divisió i la seva cronologia, els trets estructurals que caracteritzen cada període així com els aspectes de continuïtat i canvi que hi ha entre cada una de les etapes citades, la immediatament anterior i la immediatament posterior..
- * CG2. Comprendre, emprar i ser capaç d'explicar el llenguatge propi de la Història així com l'específic de cada un dels períodes en que aquesta es divideix.
- * CG3. Ser capaç de comprendre i explicar els comportaments actuals dels grups socials com a fruit, entre altres coses, d'un procés històric, relacionant els comportaments esmentats amb fets, fenòmens, problemes i comportaments –individuals i col·lectius– del passat..
- * CG4. Identificar els trets estructurals i definitoris d'un moment o col·lectiu històrics, analitzant i explicant l'evolució cronològica d'aquests trets..
- * CG5. Ser capaç d'accedir de forma autònoma a noves aportacions en la disciplina històrica (noves corrents historiogràfiques, metodologies, bibliografia, etc.) valorant-les com a fruit d'un enriquidor debat científic i de la necessitat de considerar el procés de formació i aprenentatge com a propi de tota la vida..

Bàsiques

- * Podeu consultar les competències bàsiques que l'estudiant ha d'haver assolit en acabar el grau a l'adreça següent: http://estudis.uib.cat/ca/grau/comp_basiques/

Continguts

En aquesta assignatura s'introduirà als alumnes en el coneixement de les primeres comunitats agrícoles i ramaderes a partir de l'anàlisi de l'evidència arqueològica disponible. Es farà especial èmfasi en la anàlisi i discussió de les principals corrents interpretatives actuals.

L'assignatura s'articula al voltant de dos blocs de coneixement diferents:

1. Es pretén treballar amb la idea de "(pre) història en construcció". És a dir, es pretén oferir una visió de la (pre) història com a disciplina científica que s'està en perpetua construcció. Per això ens centrarem en l'anàlisi de les diferents corrents interpretatives que vertebrar i han vertebrat la disciplina des del seu naixement a finals del s. XIX. Veurem com sobre les principals preguntes sobre el Neolític no existeixen respostes definitives i tancades sinó actius debats en els que intervenen tant dades empíriques com metodologies i tècniques analítiques a més de models teòrics-interpretatius diversos.

Aquest bloc de coneixements es treballarà essencialment amb els Temes 2, 7 i 13. Amb el Tema 2 s'analitzaran de manera profunda les diferents hipòtesis interpretatives sobre l'inici del Neolític mitjançant una estratègia bàsica de classe presencial (complementada amb debats i reflexions en les classes presencials). El Tema 7, L'aparició de les societats productores a Europa: models teòrics i evidències arqueològiques, es tractarà amb una estratègia docent basada en la realització d'un assaig sobre el tema a partir de tota una sèrie d'articles científics aportats pel professor. D'altra banda, amb el Tema 13 s'abordarà l'estudi de les diferents interpretacions sobre el megalitisme neolític europeu. En aquest tercer cas, l'estratègia metodològica es basa en el concepte de seminaris: l'alumnat haurà de llegir i resumir un seguit d'articles científics sobre els quals es debatrà en les sessions presencials, finalment, s'haurà d'escriure un breu text responent a algunes preguntes realitzades pel professor.

Any acadèmic	2016-17
Assignatura	20210 - Prehistòria II
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	H
Idioma	Català

2. El segon gran bloc de coneixements es centrarà en l'estudi dels fets històrics associats als orígens del Neolític tant al Pròxim Orient com a Europa. Davant la impossibilitat d'abordar de forma profunda tot aquest procés, se seleccionaran alguns temes essencials (organització social, gènere, paisatge, ...) de diferents exemples geogràfics. L'eix vertebrador d'aquest bloc tractarà de combinar un coneixement ampli i bàsic sobre el Neolític al Pròxim Orient i Europa amb una familiarització amb els temes i metodologies més recents en la investigació arqueològica prehistòrica. Tot això partint d'una premissa bàsica: la profunda diferència entre les societats del passat i nosaltres sintetitzat en l'aforisme "El passat és un país estranger" (Lowenthal 1985).

Continguts temàtics

PREHISTÒRIA II. LES PRIMERES SOCIETATS PRODUCTORES.

BLOC 1. ASPECTES HISTORIOGRÀFICS, CONCEPTUALS I TEÒRICS SOBRE EL NEOLÍTIC.

Tema 1. El Neolític: qüestions conceptuals.

Tema 2. El pas cap a les societats productores: corrents de pensament i hipòtesis interpretatives.

2.1 Evolucionisme unilineal.

2.2 Particularisme històric.

2.3 Neo-evolucionisme.

2.4 Corrents adaptatives-ecològiques.

2.5 Corrents vinculades amb el marxisme i el neo-marxisme.

2.6 Corrents estructuralistes.

2.7 Corrents simbòlic-contextuals.

BLOC 2. REGISTRE MATERIAL I TEMES ACTUALS EN L'ESTUDI DE LES PRIMERES SOCIETATS NEOLÍTiques.

2.2 EL PROPER ORIENT.

Tema 3. Les primeres comunitats prehistòriques del Llevant.

Tema 4. Agricultors i pastors arcaics d'Anatòlia.

Tema 5. Les primeres societats neolítiques del Zagros e Iran.

Tema 6. Les comunitats neolítiques de Mesopotàmia.

2.2 LA NEOLITITZACIÓ D'EUROPA: EXPANSIÓ I PRINCIPALS COMUNITATS.

Tema 7. L'aparició de les societats productores a Europa: models teòrics i evidències arqueològiques.

Tema 8. Les primeres comunitats productores a la Grècia continental i els Balcans.

Tema 9. La primera agricultura i ramaderia a l'Europa mediterrània.

Tema 10. El inici de les societats neolítiques a l'Europa central i septentrional.

Tema 11. El desenvolupament de les primeres societats productores a la Península Ibèrica.

BLOC 3. UN PROCÉS EUROPEU? EL MEGALITISME.

Tema 12. El fenomen megalític: conceptes bàsics, corrents de pensament i hipòtesis interpretatives.

Any acadèmic	2016-17
Assignatura	20210 - Prehistòria II
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	H
Idioma	Català

Metodologia docent

A nivell metodològic aquesta assignatura desenvolupa un seguit d'estratègies docents que passem a relacionar:

Volum de treball

Els seminaris de debat tenen imputades 6 hores de treball presencial. S'han de sumar també aproximadament 28 hores (lectura, síntesis i pregunta final) incloses dins l'activitat de treball no presencial "Estudi i treball individual". La resta d'hores d'aquest apartat s'han de destinar a treball amb els apunts (complementar), estudiar per a l'examen escrit i per els documents a entregar relacionats amb les classes pràctiques.

Per la seva banda, el treball no presencial denominat "Treball de recerca bibliogràfica" fa referència a un treball d'introducció a la recerca que és obligatori per aprovar l'assignatura.

Activitats de treball presencial

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
Classes teòriques	Classes teòriques	Grup gran (G)	<p>Amb les classes teòriques es pretén que l'alumne conegui els aspectes bàsics (cronologia, marc geogràfic i aspectes principals del registre material) de la disciplina prehistòrica de les comunitats prehistòriques.</p> <p>També es treballaran els principals temes interpretatius que articulen l'estudi del neolític a la disciplina prehistòrica europea actual.</p> <p>Els continguts es donaran a partir d'estratègies expositives per part del professor amb suport audiovisual i campus extens.</p>	30
Seminaris i tallers	Seminari de debat	Grup mitjà (M)	<p>Es realitzarà un seminari monogràfic sobre el Tema 12 (El fenomen Megalític: conceptes bàsics, corrents de pensament i hipòtesis interpretatives).</p> <p>El seminari es portarà a terme mitjançant la lectura prèvia d'una sèrie d'articles científics, que estaran a disposició de l'alumnat a Campus Extens, i a través de la participació en una sèrie de debats de reflexió que es desenvoluparan de forma presencial i a distància. Finalment, s'haurà de respondre per escrit a una o varies preguntes sobre el tema plantejades pel professor.</p>	6
Classes pràctiques	Pràctiques de metodologia arqueològica	Grup mitjà (M)	<p>Amb les pràctiques es pretén introduir a l'alumnat en les tècniques bàsiques de treball arqueològic (treball de camp i de laboratori) que permetran millorar la comprensió del temari essencial d'aquesta assignatura i adquirir els coneixements, les competències i els valors necessaris per desenvolupar el treball arqueològic de forma professional (que els alumnes estaran facultats per a realitzar amb la consecució del títol de grau d'Història).</p> <p>A tal efecte es realitzaran pràctiques al laboratori de prehistòria i/o al jaciment simulat situat al Campus de la UIB. Per tal de complir amb els criteris d'experimentalitat aplicats</p>	6

Any acadèmic	2016-17
Assignatura	20210 - Prehistòria II
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	H
Idioma	Català

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
			<p>a l'assignatura, algunes sessions de les pràctiques es faran en grups petits.</p> <p>També es fomentarà la participació de l'alumnat en conferències organitzades des de l'Àrea de Prehistòria de la UIB que el professorat cregui interessant per assolir els objectius bàsics d'aquesta assignatura.</p> <p>NOTA IMPORTANT: En cap cas es podran realitzar pràctiques externes a les organitzades per l'Àrea de Prehistòria de la UIB.</p>	
Avaluació	Examen escrit	Grup gran (G)	<p>Mostrar els coneixements i competències adquirides al llarg del curs.</p> <p>Avaluació: prova escrita centrada en demostrar l'adquisició de coneixements, competències i valors, la capacitat crítica i de relacionar continguts. També es valorarà la claredat expositiva i la capacitat de generar un discurs coherent.</p>	3

A començament del semestre hi haurà a disposició dels estudiants el cronograma de l'assignatura a través de la plataforma UIBdigital. Aquest cronograma inclourà almenys les dates en què es faran les proves d'avaluació contínua i les dates de lliurament dels treballs. A més, el professor o la professora informará els estudiants si el pla de treball de l'assignatura es durà a terme a través del cronograma o per una altra via, inclosa la plataforma Campus Extens.

Activitats de treball no presencial

Modalitat	Nom	Descripció	Hores
Estudi i treball autònom individual	Estudi i treball individual	Estudi dels continguts teòrics, treball amb les lectures necessàries per realitzar les diverses activitats que conformen l'assignatura i preparació de les proves escrites d'avaluació.	70
Estudi i treball autònom en grup	Treball de recerca bibliogràfica	<p>Realització d'un treball de recerca bibliogràfic TUTORITZAT pel professor de l'assignatura sobre el tema 7 de la guia docent i a partir de una sèrie d'articles científics aportats pel professor. Serà obligatori la realització de com a mínim dues tutories de seguiment del treball (1 de mode presencial i 1 a distància).</p> <p>El treball es realitzarà en parelles.</p>	35

Riscs específics i mesures de protecció

Les activitats d'aprenentatge d'aquesta assignatura no comporten riscos específics per a la seguretat i salut dels alumnes i, per tant, no cal adoptar mesures de protecció especials.

Avaluació de l'aprenentatge dels estudiants

Guia docent

En aquest apartat es desenvolupen les estratègies avaluadores dels continguts, procediments i habilitats adquirides durant el curs per part de l'alumnat.

Classes teòriques

Modalitat	Classes teòriques
Tècnica	Tècniques d'observació (no recuperable)
Descripció	Amb les classes teòriques es pretén que l'alumne conegui els aspectes bàsics (cronologia, marc geogràfic i aspectes principals del registre material) de la disciplina prehistòrica de les comunitats prehistòriques. També es treballaran els principals temes interpretatius que articulen l'estudi del neolític a la disciplina prehistòrica europea actual. Els continguts es donaran a partir d'estratègies expositives per part del professor amb suport audiovisual i campus extens.
Criteris d'avaluació	S'avaluarà la participació en classe demostrant l'interès per l'assignatura i la capacitat de reflexió de l'alumnat.
Percentatge de la qualificació final:	5% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final:	0% per a l'itinerari B

Seminari de debat

Modalitat	Seminaris i tallers
Tècnica	Altres procediments (no recuperable)
Descripció	Es realitzarà un seminari monogràfic sobre el Tema 12 (El fenomen Megalític: conceptes bàsics, corrents de pensament i hipòtesis interpretatives). El seminari es portarà a terme mitjançant la lectura prèvia d'una sèrie d'articles científics, que estaran a disposició de l'alumnat a Campus Extens, i a través de la participació en una sèrie de debats de reflexió que es desenvoluparan de forma presencial i a distància. Finalment, s'haurà de respondre per escrit a una o varies preguntes sobre el tema plantejades pel professor.
Criteris d'avaluació	L'avaluació d'aquesta activitat es realitzarà combinant tècniques d'observació (s'avaluarà la participació activa en els debats) i la presentació d'un assaig escrit (s'avaluarà principalment la comprensió dels aspectes bàsics del tema). Entre d'altres es valorarà la capacitat d'interactuar en grup demostrant un coneixement dels materials de preparació del seminari i la capacitat dialèctica, reflexiva i crítica.
Percentatge de la qualificació final:	20% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final:	0% per a l'itinerari B

Pràctiques de metodologia arqueològica

Modalitat	Classes pràctiques
Tècnica	Altres procediments (no recuperable)
Descripció	Amb les pràctiques es pretén introduir a l'alumnat en les tècniques bàsiques de treball arqueològic (treball de camp i de laboratori) que permetran millorar la comprensió del temari essencial d'aquesta assignatura i adquirir els coneixements, les competències i els valors necessaris per desenvolupar el treball arqueològic de forma professional (que els alumnes estaran facultats per a realitzar amb la consecució del títol de grau d'Història). A tal efecte es realitzaran pràctiques al laboratori de prehistòria i/o al jaciment simulat situat al Campus de la UIB. Per tal de complir amb els criteris d'experimentalitat aplicats a l'assignatura, algunes sessions de les pràctiques es faran en grups petits. També es fomentarà la participació de l'alumnat en conferències organitzades des de l'Àrea de Prehistòria de la UIB que el professorat cregui interessant per assolir els objectius bàsics d'aquesta assignatura. NOTA IMPORTANT: En cap cas es podran realitzar pràctiques externes a les organitzades per l'Àrea de Prehistòria de la UIB.
Criteris d'avaluació	Avaluació: mitjançant una prova d'execució de tasques reals o simulades juntament amb la redacció d'una memòria de les pràctiques s'avaluarà si l'alumnat a assolit el nivell mínim (tant teòric i, especialment pràctic) sobre la metodologia arqueològica exigida en aquesta assignatura.

Guia docent

Percentatge de la qualificació final: 5% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final: 10% per a l'itinerari B

Examen escrit

Modalitat	Avaluació
Tècnica	Proves objectives (recuperable)
Descripció	Demostrar els coneixements i competències adquirides al llarg del curs. Avaluació: prova escrita centrada en demostrar l'adquisició de coneixements, competències i valors, la capacitat crítica i de relacionar continguts. També es valorarà la claredat expositiva i la capacitat de generar un discurs coherent.
Criteris d'avaluació	Demostrar un coneixement dels continguts treballats durant el curs i també de la bibliografia emprada. A més de capacitat per elaborar un discurs estructurat i coherent. Per aprovar l'assignatura és necessari obtenir una nota mínima de 5 a l'examen escrit.

Percentatge de la qualificació final: 50% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final: 50% per a l'itinerari B

Treball de recerca bibliogràfica

Modalitat	Estudi i treball autònom en grup
Tècnica	Treballs i projectes (recuperable)
Descripció	Realització d'un treball de recerca bibliogràfic TUTORITZAT pel professor de l'assignatura sobre el tema 7 de la guia docent i a partir de una sèrie d'articles científics aportats pel professor. Serà obligatori la realització de com a mínim dues tutories de seguiment del treball (1 de mode presencial i 1 a distància). El treball es realitzarà en parelles.
Criteris d'avaluació	Es demanarà que amb el treball quedi demostrat que l'alumnat demostrï: <ol style="list-style-type: none">1. Coneixement sobre els aspectes bàsics de l'assignatura i, en concret, sobre els debats actuals del tema escollit.2. Capacitat per realitzar recerques de recursos bibliogràfics científics emprant les eines adients.3. Capacitat de lectura, anàlisi i síntesi dels elements centrals del treball.4. Capacitat per generar un discurs coherent en relació a les lectures realitzades emfasitzant la capacitat crítica.5. Domini de les tècniques formals bàsiques en la gestió de la documentació per a l'àmbit científic (bibliografia, cites, ...). L'assaig bibliogràfic per ser considerat APTÉ i poder realitzar mitja amb la resta d'ítems haurà d'assolir una nota mínima de 5.

Percentatge de la qualificació final: 20% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final: 40% per a l'itinerari B

Recursos, bibliografia i documentació complementària

En els següents apartats es presenten una sèrie de referències bibliogràfiques interessants per preparar adequadament les basses de l'assignatura. Aquesta bibliografia es complementarà amb les lectures específiques per a cada tema tractat. Les referències i bibliografies de cada tema s'aniran pujant a CE.

Bibliografia bàsica

Guia docent

- * BERNABEU, J., AURA, J. E. y BADAL, E. (1993) Al oeste del Edén. Las primeras sociedades agrícolas en la Europa mediterránea. Madrid: Síntesis. - Únicament parts 2^a i 3^a.
- * EIROA, J.J. (2006) Nociones de prehistoria general. Barcelona: Ariel. - Únicament capítols del 11 al 15.
- * FERNÁNDEZ MARTÍNEZ, V. (1996) Arqueología prehistórica de África. Madrid: Síntesis. - Únicament els capítols dedicats a l'adopció de les economies productores.
- * PRICE, T.D. (Ed.) (2000) Europe's first farmers. Cambridge: Cambridge University Press. - Recull de capítols de diferents especialistes que aborden l'inici del Neolític a les diferents parts d'Europa.

Bibliografia complementària

- * AURENCHE, O.; KOZOŁOWSKI, S.K. (2003) El origen del Neolítico en el Próximo Oriente. El Paraíso perdido. Barcelona: Ariel.
- * BINFORD, L. (1988) En busca del pasado. Barcelona: Crítica. - Únicament capítol 8: Sobre los orígenes de la agricultura.
- * CRIADO BOADO, F. (1989) Megalitos, espacio, pensamiento. Trabajos de Prehistoria, Vol. 46 (1), 1989, págs. 75-98
- * HERNANDO, A. (1999) Los primeros agricultores de la Península Ibérica: una historiografía crítica del Neolítico. Madrid: Síntesis.
- * HERNANDO, A. (1994) El proceso de neolitización, perspectivas teóricas para el estudio del neolítico. Zephyrus, 46: 123-142.
- * HODDER, I. (1990) The Domestication of Europe. Structures and Contingencies in Neolithic Societies. Basil Blackwell, Oxford.
- * HODDER, I. (2006) The Leopard's Tale: Revealing the Mysteries of Çatalhöyük. MAZURIÉ DE KEROUALIN, K. (2007) El origen del neolítico en Europa. Agricultores, cazadores y pastores. Barcelona: Ariel.
- * MUÑOZ AMILIBIA, ANA M^a (COORD.) (2001) Unidad Didáctica. Prehistoria. Tomo II. Universidad Nacional de Educación a Distancia. - Únicament capítols 20 al 26 i 28.
- * RENFREW, C. (1984) Arqueología social de los monumentos megalíticos. Investigación y Ciencia, 88: 70-79.
- * TILLEY, CH. (1996) An Ethnography of the Neolithic. Early Prehistoric Societies in Southern Scandinavia. Cambridge University Press, Cambridge.
- * VICENT, J. M. (1988) El origen de la economía productora. Breve introducción a la historia de las ideas. El Neolítico en España. P. López. Madrid, Cátedra: 11-58. Biblioteca Ramón Llull 936.6 NEO
- * WHITTLE, A. (2003) The archaeology of people: dimensions of Neolithic life. Routledge.

Altres recursos

Durant el curs s'aniran afegint links a pàgines web i audiovisuals.

